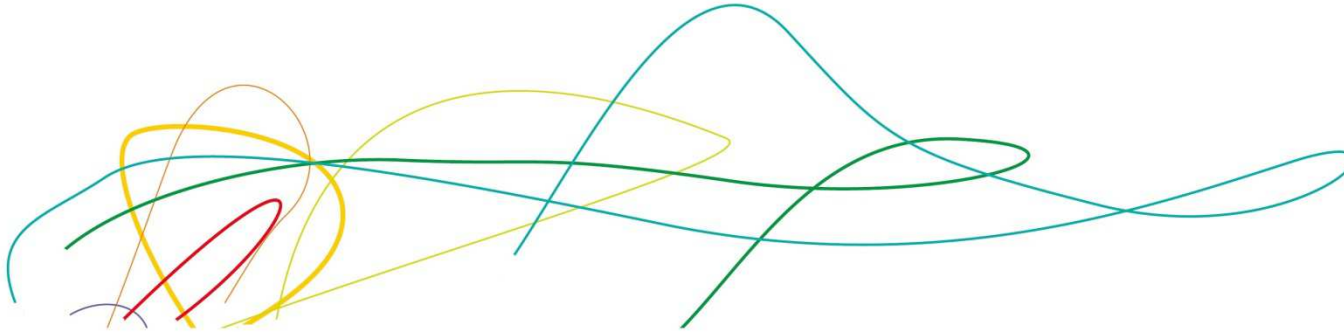

Expozice jako edukační médium

Mgr. Petra Šobáňová, Ph.D.

RE·THINK· NELSON'S SHIP IN A BOTTLE

•

**HAVE YOU
DISCOVERED
ANYTHING
NEW
TODAY?**

•

Expozice-edukační médium

- expozice – prostředí, v němž se návštěvníci spontánně něčemu učí a nebo se účastní řízeného edukačního procesu,
- expozice s uplatněním pedagogických zásad a s konkrétními didaktickými prvky (didaktickými exponáty, hojnými doplňky – explikačními a referenčními prvky)

- každá expozice = edukačním médium, avšak různé expozice podporují vzdělávání návštěvníků nestejnou měrou a jinak.
- účinnost závisí na zohlednění vzdělávacího hlediska při přípravě expozice a také na navazujícím řízeném vzdělávání.

Pedagogické zásady v expozici – odpověď na vzdělávací potřeby návštěvníka

- zásada vědeckosti, názornosti, aktivity, přiměřenosti, komplexního rozvoje, spojení teorie s praxí, postupného, „didaktického“ podávání tématu, zásada emocionálnosti, reflexivní nebo problémový způsob vystavování aj.

Doporučení vycházející z poznatků behaviorální psychologie

Důležité body přípravy:

- stanovení cílů,
- výběr obsahu,
- pořadí a strukturace informací,
- aktivní participace návštěvníka,
- techniky fixující získané informace,
- testování efektivnosti. (Shettel, 1973)

Lidé mají tendenci:

- opakovat takové chování, za které jsou pochváleni, a vyvarovat se opakování nepříjemných zážitků,
- dát se po vstupu do otevřeného prostoru bez vnitřní organizace doprava,
- jít podél pravé stěny,
- zastavit se u prvního exponátu na pravé straně,
- zastavit se spíše u prvního než u posledního exponátu,
- opomíjet exponáty blízko východu.

Lidé:

- preferují nejkratší trasu,
- čtou zleva doprava a odshora dolů,
- mají averzi vůči tmě, jsou přitahováni jasnými barvami, velkými rozměry a jasnějším osvětlením,
- jsou unaveni z nadměrného množství podnětů,
- udrží pozornost max. 30 minut,
- čtou více velké nápisy, resp. je-li nějaký nápis velký, lidé si ho spíš přečtou. (Conroy, 1988)

Doporučení vycházející z poznatků konstruktivismu

Poznání je závislé na myšlení, nikoliv pouze na styku smyslů s nějakými podněty.

Smyslové vnímání není „objektivní“ registrace neměnné skutečnosti.

Poznání je závislé zejména na myšlení, nikoliv na smyslovém vnímání.

Významy ve vystavených objektech nejsou předem a pevně dány – jsou jim připisovány lidmi – jak proces připisování významů předmětům v expozici pozitivně ovlivnit?

- prezentace neuchopitelných předmětů doprovázených textem hovořícím neznámým jazykem má za následek, že se návštěvník nic nenaučí,
- stěžejní úloha jazyka, a tím i explikací – začleňujících vystavené předměty do pojmových struktur,
- začleňovat vodítka, a to i k obecně známým informacím.

- věnovat pozornost výběru předmětů a způsobu narace doprovodných textů,
- vztáhnout témata k životu lidí,
- podporovat sociální interakci návštěvníků,
- doplnit do expozice aktivizující prvky (tvořivé úlohy, manipulace s předměty, kooperativní činnosti),
- spojit známé skutečnosti s těmi novými,
- zapojit do expozice i obyčejné, návštěvníkům známé věci.

Co návštěvníky upoutá?

- předměty nadměrné velikosti,
- pohyblivé předměty,
- něco nového, nezvyklého nebo senzačního („tahák“ výstavy a marketingový nástroj, resp. ikonický předmět),
- cenné nebo nebezpečné předměty,
- přitažlivost zvířecích mláďat.

(Conroy, 1988, Dean, 1994)

- důsledně zohledňovat fyziologické a další „lidské“ faktory, např. průměrnou velikost lidského těla,
- vliv emocí na učení a paměťové procesy (pokud je nějaká skutečnost spojena s určitou emocí, v paměti člověka zůstane déle a hlouběji).

Znaky expozic fungujících jako účinné edukační médium

- téma prezentují kontextuálně, narativně nebo funkčně-ekologicky;
- při podání tématu uplatňují zásadu názornosti a další pedagogické zásady, jejichž aplikace zajišťuje rozumnou míru podnětů v expozici a zapojení emocí, aktivizuje návštěvníky, vyvolává a udržuje jejich zájem;
- vystavují nejen muzeálie, ale také didaktické exponáty a doplňkové prvky;

- všechny doplňkové prvky didakticky koncipovány a uzpůsobeny pro cílového návštěvníka,
- nejen pasivní prohlídka exponátů, ale také smysluplné aktivity a vzdělávací příležitosti se zábavními prvky,
- zapojení inovativních prvků (např. v podobě interaktivních exponátů, projekcí, nových médií aj.),

- diferenciace návštěvníků podle jejich potřeb (zavádění dětských tras, které obsahují speciální prvky určené dětem, úkoly, hádanky, výkladové slovníčky, časové osy, kvízy),
- prostorové podmínky pro vzdělávání (speciální místnost, prostor přímo v expozici, příp. další multifunkční nebo spec. místnosti: herna, promítací sál, dílna),
- diferencované edukační programy,

- edukační pomůcky k programům (textové aj. didaktické pomůcky, pracovní listy, repliky muzeálií, rekonstrukce, demonstrační zařízení, muzejní kufříky),
- podpora vzdělávání na webových stránkách muzea (textové pomůcky ke stažení nebo celé e-learningové portály).

Ad výzkum:

- někteří z respondentů označují své expozice za „alternativní učebnice“ a expozici vytvářeli s primárním cílem vzdělávat,
- vzorové zohlednění vzdělávacích potřeb: Dětské muzeum MZM, Husitské muzeum v Táboře, iQLANDIA Liberec, Muzeum Komenského v Přerově (výstava *Meopta 80 / Historie optického průmyslu v Přerově*), Muzeum regionu Valašsko: zámek a park v Lešné u Valašského Meziříčí (environmentální expozice), Národní muzeum (výstava *Ve stínu Olympu*) a Techmania Science Center.

- výskyt kumulačního, tzv. Matoušova efektu,
- jeho působením lze vysvětlit existenci vysoce účinných expozic-edukačních médií i existenci expozic neúčinných: koncepční rozhodnutí podporovat vzdělávání kumuluje úspěch, a naopak opomíjení základních zásad v expozici potlačuje i to, co muzeum reálně může nabídnout: „... *kdo nemá, tomu bude odňato i to, co má.*“ (Mat. 13,12)

- největší slabiny – expozice v památkových objektech a galeriích,
- v p. objektech často žádné referenční a explikační prvky, natož didaktické exponáty, mnohdy se nerealizují jiné typy programů než prohlídky s průvodcem,
- ani v galeriích není obvyklé, že by tvůrčí tým zohledňoval vzdělávací hledisko výstavy nebo angažoval muzejního pedagoga do procesu tvorby expozice – rozhodující úloha doprovodných edukačních programů,
- odtažitost pro děti a mládež vyvažují textové či jiné didaktické pomůcky nebo podpora vzdělávání na webu.

- Zohledňování edukačního hlediska přímo v expozici je naopak nejkomplexnější u science center, která vznikají přímo s cílem vzdělávat a fungují jako příkladná edukační média.

Problémy provázející snahu o lepší využití expozic pro vzdělávací účely

- nedostatek financí,
- negativní postoje kurátorů k pojmání expozic jako edukačního média,
- podoba expozice,
- chybějící nebo nekvalifikovaný muzejní pedagog a další překážky na straně muzeí,
- nezájem učitelů a odmítavý postoj odpovědných osob k edukačnímu využívání expozic a další překážky vyskytující se vně muzea.

Přes řadu problémů lze konstatovat, že:

- i v tradičních muzeích dochází k obratu ke vzdělávání,
- přibývá výstavních projektů, v nichž se vzdělávací hledisko koncepčně zohledňuje už během tvorby nové expozice,
- dostatečné prostorové podmínky pro vzdělávání se stávají normou,
- muzea bez edukačních programů jsou výjimkou (často ztížené podmínky),
- přes špatné podmínky tvůrci realizují invenční edukační pomůcky,
- potěšující je vstup některých muzeí do „vzdělávacího kyberprostoru“.

- vystavené sbírky – zdroj vědění,
- návštěva expozice = prostředek nabývání znalostí o světě,
- muzeum – srozumitelný model komplikovaného světa,
- předměty v racionálním kontextu, který nás ujistí o řádu a smysluplnosti světa,
- hledáme zde svoje kořeny, ujišťujeme se o své identitě, snažíme se porozumět sobě, druhým lidem, naší minulosti, lidské kultuře jako celku i přírodnímu prostředí,
- hráz proti entropii, explikace a komentář světa.